

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Розглянуто питання ефективності державного управління регіональними програмами подолання бідності. Особлива увага приділена розгляду теоретичних аспектів проблем диференціації доходів населення та пов'язаному з ним соціальному явищу бідності.

Аннотация. Рассмотрен вопрос эффективности государственного управления региональными программами преодоления бедности. Особое внимание уделено рассмотрению теоретических аспектов проблем дифференциации доходов населения, связанному с ним социальному явлению бедности.

Annotation. The question of the effectiveness of state management of regional programs to overcome poverty has been considered. Particular attention is paid to the theoretical aspects of the problems of differentiation of income associated with the social phenomenon of poverty.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіональні програми, бідність, межа бідності.

Економічні перетворення в процесі переходу до ринкових умов господарювання, що відбувалися в Україні за роки незалежності, які проводились без запобіжних механізмів підтримки населення, спричинили значне загострення соціальних проблем. Це характеризується занепадом соціальної сфери, негативними змінами у структурі суспільства, зниженням доходів населення, поглибленням диференціації за доходами, поширенням такого негативного соціального явища як бідність. Бідність зумовлює поширення соціальної напруги та відчуженості, стрімкого зниження народжуваності, зростання обсягів еміграції, смертності, безпритульності, жебрацтва та злочинності [1].

Державне управління соціально-економічним розвитком регіонів сьогодні, передусім, спрямоване на зростання добробуту населення, тобто на негайне вирішення проблеми подолання бідності.

У країні прийнято багато програм щодо соціально-економічного розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, які направлені на сприяння добробуту та підвищення життєвого рівня населення. Особливе місце займають цільові соціальні програми, які є основним засобом реалізації державної соціальної політики і основою реалізації регіональної соціальної політики держави.

Регіональні та місцеві програми соціально-економічного розвитку територій, особливо соціальної спрямованості та соціального захисту, формуються практичним шляхом і затверджуються без достатнього системного наукового та економічного обґрунтування, без адекватного характеру інформаційної бази. Важливу вирівнювальну роль для пом'якшення наслідків зростання нерівності мають відігравати державні соціальні гарантії (прожитковий мінімум, мінімальний споживчий бюджет, мінімальні рівні зарплати, пенсій, стипендій, допомоги) та соціальні трансферти (пільги, субсидії, допомоги). Основним чинником, що робить соціальні трансферти неефективними, є неправильна ідентифікація найвразливіших верств населення в регіонах.

Незважаючи на те, що за останні роки в Україні було прийнято декілька десятків нормативно-правових актів, які встановлюють чисельні державні соціальні гарантії та пільги, програми соціального захисту, що діють зараз, важко назвати єдиною системою, а оцінка сучасного стану захищеності соціально вразливих верств населення в Україні свідчить про неефективність цієї системи. Велика кількість пропозицій з підвищення соціальних виплат приймається без урахування реально доступних ресурсів для їх фінансування, що призводить до зростання прихованого дефіциту.

Так, з прийняттям у 2001 році Стратегії подолання бідності, Комплексної програми реалізації Стратегії подолання бідності, Методики комплексної оцінки бідності виникла проблема соціального моніторингу ефективності заходів боротьби з бідністю і, відповідно, необхідність адекватного вимірювання системи показників бідності на державному та регіональному рівні.

У зв'язку з цим дуже актуальними є дослідження, що пов'язані з методологічними аспектами вимірювання і аналізу бідності, що необхідно для підвищення ефективного управління соціально-економічним розвитком у рамках удосконалення регіональних програм подолання бідності.

Розробка та впровадження регіональних програм подолання бідності разом з проведенням соціального моніторингу їх реалізації є одними з основних інструментів державної регіональної соціальної політики.

З 2001 року в Україні визначено систему критеріїв та показників оцінки бідності, серед яких основними згідно з Методикою комплексної оцінки бідності є межа, рівень та глибина бідності. Існують різні методи визначення межі бідності, хоча ідеального методу не існує, а показники бідності, розраховані за різними методиками, мають значні розбіжності, що не дає змоги однозначно трактувати сучасний стан, і впливає на невизначеність фінансових ресурсів, які необхідно спрямувати на подолання бідності. Крім політичних чинників, оцінку бідності ускладнюють регіональні диспропорції та високі темпи інфляції [2].

Згідно з Методикою комплексної оцінки бідності визначається межа бідності, а на основі отриманої межі розраховується рівень бідності.

Межа бідності на регіональному рівні для оцінки рівня бідності в регіоні розраховується із застосуванням

комбінованого підходу як співвідношення обраного відносного критерію бідності з рівнем фактичного регіонального прожиткового мінімуму і становить вартість споживчого кошика для окремого регіону з урахуванням регіональних цін.

Упродовж останніх років відбувається посилення регіональної диференціації доходів та рівня життя населення регіонів, причому різниця між областями в частині доходів поглиблюється значно швидше, ніж різниця в економічному потенціалі. Саме ці відмінності слід враховувати при розробці стратегії подолання бідності та її реалізації в контексті регіональної політики.

Для подальшого підвищення ефективності державного управління регіональними програмами подолання бідності необхідно вжити наступних заходів: переглянути чинний набір продуктів харчування у "мінімальному споживчому кошику"; при розрахунку офіційної межі бідності необхідно ввести ряд коефіцієнтів, що визначають регіональні відмінності у вартості життя; для порівняння матеріальних ресурсів сім'ї, що знаходиться за межею бідності з метою з'ясування її статусу слід враховувати не лише грошовий дохід сім'ї з усіх джерел включно із державними стипендіями і допомогою на дітей, а й усі види негрошової допомоги, у тому числі житлові субсидії, пільги і допомогу у натуральному вигляді; відповідно до Конституції України необхідно забезпечити використання прожиткового мінімуму у якості базового соціального стандарту для всіх соціальних виплат та державних гарантій [3].

Незважаючи на значний науковий вітчизняний та закордонний досвід щодо вивчення різних аспектів державного управління регіональним соціально-економічним розвитком взагалі і зокрема управлінням регіональними програмами соціально-економічного розвитку, питання формування ефективних механізмів державного управління щодо подолання бідності в регіонах, оптимальних підходів до її виміру та напрямків її подолання в умовах стрімких змін у соціально-економічних процесах не дістали достатньої розробленості, залишаються остаточно не розв'язаними і потребують подальшого вивчення.

Література: 1. Барсуков А. Принципи побудови та особливості реалізації регіональної соціальної політики в Україні / Барсуков А. // *Регіональна економіка*. – 2003. – № 1. – С. 190–194. 2. Берданова О. Методологічні аспекти оцінки масштабів бідності в Україні / Берданова О. // *Вісник НАДУ*. – 2004. – № 4. – С. 49–54. 3. Кузнецов А. О. Недоліки у процесі формування й реалізації регіональних програм соціально-економічного розвитку / Кузнецов А. О. // *Актуальні проблеми державного управління* : збірник наукових праць. – 2005. – № 2 (25). – С. 368–372.